

Rapport

Nr 121 mars 2001

Föreningen Íslandssamlarna
Per Olov Abrahamson – Söderberga alle 38 – 162 51 Vällingby
Tel. 08/687 02 26. – E-mail: olov.abrahamson@telia.com

Kära vänner

Den allra värsta vinterkylan har förhoppningsvis, när detta läses, redan kulminerat och solen börjar så smått tina upp de förskrämda snöfläckar som lyckats överleva denna underliga vinter med en blandning av plus och minusgrader med regn och snöstormar om vartannat. Men det är förmodligen så vi får ha det i fortsättningen om inget kan göras åt miljöförstörelsen med alla dess biverkningar på naturen.

Ur filatelistisk synvinkel i allmänhet och isländsk dito i synnerhet har inte mycket hänt, men sedan den förra Rapporten har ändå NORDIA 2001 avhållits i USA. Ingen vi känner var där och tittade på den men vi har på avvägar hört att den låga kronkursen gentemot dollarn gjorde det hela till ett ganska dyrt spektakel. Nåväl, några av våra medlemmar ställde ut och det med den äran. Sålunda erhöll Hans von Storkirch äntligen en väl unnad Stor Vermeil för sin fina samling "Ísländska brevkort", en valör som han borde fått redan i Helsingfors för en del år sedan. Samma valör fick vår tyske medlem, Gerhard Müller för sin fina samling "Grönland" samt Þór Þorsteinns för sin "Icelandic Revenues, Collecting and Meter Stamps". Jón Aðalstein Jónsson fick Vermeil för sin samling "Danmark" och David Loe Stor Silver för sin "Tidiga stämplrar på Ísland". Vi gratulerar samtliga medaljörerna med ett taktfast fyrfaldigt "Hurra".

Inte så mycket mer att skriva om således, men när detta läses har i alla fall en grupp medlemmar besökt föremålet för vårt samlande, nämligen den där karga kobben, mitt ute i Atlanten, Ísland alltså, men mer om denna resa i nästa Rapport. I denna Rapport kan du läsa om lite av varje, men det väsentliga är lagt på de isländska häften med svensk anknytning som tyvärr aldrig slog särskilt bra ut uppe i Ísland.

Vårens möten i Stockholm har annars varit hyfsat besökta, även om vi har plats för många fler i vår fina möteslokal uppe vid Karlaplan, dit det är så lätt att färdas, antingen man åker kommunalt eller med egen bil.

Det finns ju faktiskt ganska många Stockholms-medlemmar som aldrig besökt ett möte!! Man kan ju undra varför?? Ni är ju alla så välkomna och kaffe med nybakade bullar serveras alltid. Det finns ju alltid både bytesmaterial och förbundets häften att examinera i, så något nytt till samlingen borde ni alltid hitta. och sedan är det väl alltid kul att träffa likasinnade samlarvänner. Återigen Välkomna skall ni vara!!!

Jo en sak har jag glömt att skriva om! Kalle Borin. Denne krutgubbe som vägrar att ge sig, fyllde den 12 februari 80 år. Jag kanske nämnde, i samband med NORDIA 2000, om hans enorma arbetsinsats där och att han nog var den som slet mest under utställningsdagarna, för att inte tala om under allt förarbetet inför utställningen. Jag hade tyvärr inte möjlighet att uppvakta honom på bemärkelsedagen då jag var bortrest, men vill ändå på detta sätt lite i efterhand, symboliskt ge honom några blommor från oss i Íslandssamlarna. Grattis Kalle!!!

sekr.

De bortglömda isländska häftena

Om du letar i Facit bland övriga isländska häften så finns de inte där! I varje fall inte om du letar i en Facit 2000 Special. Men de finns med bland övriga frimärken så helt bortglömda är de förstås inte! Glömt bort dem verkar även islänningarna själva ha gjort! Dessa "svensktillverkade häften" som aldrig riktigt fallit dem i smaken, trots att jag nog tycker att både konstnären Þröstur Magnússon och gravören Martin Mörck lyckats väldigt bra med själva utförandet av märkena. Den granna tjuren utstrålar en enorm styrka och kampvilja och vem skulle vilja möta jätten med hans stav? Örnens vassa klor är nog heller inte lätta att tas med, medan draken, som däremot ser ganska beskedlig ut och närmast verkar lite sömrig, nog är den av landvättarna som jag helst skulle vilja möta en mörk kväll om jag, mot allt sunt förnuft, skulle försöka göra intrång på något deras revir. För du vet väl att det är någon av dessa fyra som du träffar på om du vill göra något sabotage mot Island.

Man kan undra varför dessa frimärken inte vunnit islänningarnas hjärta? kanske är det de något murriga färgerna, eller är det den för dem något ovanliga tresidiga tandningen? Bortglömda är de! Och ändå finns det bland dessa häften några av Íslands allra "raraste utgåvor"! Jag tänker då på häften med kombinationen kontrollnummer, cylindersiffra 1 eller 2 samt med rygstryck, eller för att tala med våra svenska häftessamlares vokabulär, "en trippel", vilka endast förekommer på 0,16% av upplagan om 100 000 häften, eller i klartext "160 häften"!!! Det är inte många det och man kan väl förmoda att en del av dem frankerats upp. Den som är den lycklige ägaren till ett sådant häfte kan tacka sin lyckliga stjärna, eller sig själv om han hade förstånd nog att i tid anskaffa ett. Självt har jag endast lyckats få tag i "dubblar", d.v.s. med kontrollnummer och cylindersiffra, som förekommer på 1,5% av upplagan, eller 1 500 häften. Även det en låg siffra.

Man kan också få ut en massa trevliga kombinationer ur dessa häften! flest då ur det senaste från 1990, med valörerna 5 och 21 kr, tryckta i grön resp. blå färg. Om man håller sig till vågräta kombinationer, får jag ihop dem till 11 st. inklusive helt häfte. Läger man därtill alla lodräta blir det, om jag räknat rätt, ytterligare 18. Något för den verkliga specialisten alltså!

Därför tycker jag att det är dags att ge landvättarna en ny chans! Gå igenom dina gömmor! de finns där någonstans, långt nere i någon låda, och kolla upp om du är den lycklige ägaren till något av det allra svåraste som den isländska filatelin har att erbjuda, "trippeln" Men förakta heller inte "dubblarna" eller de med enbart kontrollnummer, cylindersiffra eller rygstryck. I den följande artikeln, skriven av Ólafur Elíasson och översatt från Grusk 1990, kan du själv se, i hur oändligt liten upplaga de olika häftena är tryckta. Lycka till!

Frimärkshäften 1987 - 88

Ur Grusk nr 1 1990

Av Ólafur Elíasson

Utgivning av frimärkshäften är inte något nytt i Island. De första häftena kom ut på marknaden redan i juni 1932. Sedermera utkom det häften med olika innehåll av frimärken och olika reklam från företag i drygt 30 år.

Det är inte meningen att här noggrannare skriva om dessa men jag vill påpeka att i 1989 års katalog "Ízlensk Frimerki" finns för första gången de isländska häftena katalogiserade på ett överskådligt sätt. Men det finns fortfarande en del frågetecken kvar att utreda. Det finns därför anledning att uppmana alla som har kunskaper i detta ämne att vidarebefordra dessa till mig. I slutet på detta förord är det så dags att återvända till det ursprungliga ämnet "frimärkshäften utgivna 1987 - 1988".

En vändpunkt i utgivningen av isländska frimärken skedde den 9 oktober 1987, då det utgavs ett häfte med tolv frimärken á 13 kr med bilder av de fyra isländska vättarna. För det konstnärliga utförandet svarade Þröstur Magnússon, för tryck och övrigt arbete med häftena svarade Postens Frimärkstryckeri i Sverige. och för graveringen stod Martin Mörck, en av Sveriges mest kända konstnärer inom detta område.

Det är Poststyrelsens avsikt att i fortsättningen ge ut dessa häften med valörer för de vanligaste portosatserna för brev, vykort och allmänna postförsändelser, aktuella vid tidpunkten av utgivningen.

Ganska tidigt efter utgivningen upptäckte samlarna att frimärkena i häftena var desamma men att olika tecken och siffror fanns på kanten av frimärkena samt på omslaget.

Det är här frågan om siffrorna 1 och 2, tryckta i frimärkenas färg i nedre kanten på arket samt dessutom ett femsiffrigt nummer i svart, också det tryckt i nedre kanten. I de flesta fall finns det dock inget tryck alls.

På enstaka häften finns ett svart märke på ryggen av omslaget och allt sammantaget finns det 8 olika häften, beroende på sammansättningen av siffror, nummer och ryggttryck.

Nästa häfte utgavs den 2 maj 1988. Det innehåller märken med samma bilder som det tidigare, men med valörerna 16 kr. Alla de siffror och märken som blivit uppräknade tidigare finns på det nya häftet, men här uppstod förutom de gamla kombinationerna även siffrorna 1 och 2 följda av ett svart femsiffrigt nummer på samma häfte. När sedan ryggttrycket läggs tillsammans med siffrorna uppstår 12 olika häften.

Vad betyder nu alla dessa siffror och ryggttryck och med vilka intervaller trycktes de och hur många häften trycktes med till exempel kombinationen cylindersiffra 1 samt ryggttryck? För att få svar på detta måste man ta sig till Svenska statens posttryckeri och där följa tryckningen av frimärken och häftesomslag.

Frimärkena är tryckta på en rulle som efter tryck och tandning av märken skärs ner i små ark som viks och fästes i omslaget. På tryckvalsen som trycker märkena finns utrymme för 24 lodräta rader av frimärken av den storlek som det här rör sig om, eller frimärken för 12 häften. Siffrorna 1 och 2 är graverade i valsen mot varandra eller med 12 märkens (6 häftens) avstånd. Varje siffra trycks därför på pappersremsans kant en gång varje valsvarv. Anledningen till detta är att kunna bestämma de enstaka frimärkenas placering på valsen.

Varannan siffra kommer därför i vart sjätte häfte och antalet häften med siffran 1 blir samma som med siffran 2. Dessa siffror kallas i Sverige för "cylindersiffror", förkortas "Cyls" och man talar om Cyls 1 och Cyls 2.

För att ha bättre kontroll på mängden tryckta märken, trycker ett specialräkneverk ett femsiffrors tal på kanten av remsan med 20 frimärkens intervall, eller vart tionde häfte. Dessa siffror talar också om vilken tryckmaskin på tryckeriet som använts för tryckning av märket i fråga. Det svenska namnet på dessa siffror är "kontrollnummer", förkortas "Kn".

Slutligen finns där det svarta märket på omslaget. Tryckpressen som omslaget trycks i sätter ett svart märke på var femte omslags rygg. Detta används för att förenkla kontrollen av räkning och förpackning av häftena. I Sverige kallas detta ryggttryck.

När man vet häftenas upplaga kan man utifrån informationen om intervallerna mellan de olika tecknen, räkna ut hur många häften av varje variant som blivit tryckta.

1. Häfte 1987. Det förutsattes att häfte med både cylindersiffror och kontrollnummer inte existerar. Så vitt man vet har heller inte några sådana hittats.
2. Häfte 1988. Här finns häften med både cylindersiffror och kontrollnummer
3. Olika möjligheter på sammansättning av märken kan, i viss mån, utesluta varandra. När detta uppstår, används den räknemetod som ger den största sannolikheten av antalet av de ovanligaste häftena. De kan möjligen bli färre än vad resultatet av uträkningen ger vid handen och då blir det fler av andra varianter i förhållande till detta.

Dessa uträkningar får man inte ta helt bokstavigt, p.g.a. att man inte vet vad som försvinner vid tryckningen p.g.a. fel eller annat oförutsägbart. Det finns heller ingen anledning att här följa upp dess uträkningar p.g.a. utrymmesskäl i tidningen. Detta gäller också förutsättningarna att räkna sig fram till ett exakt resultat. Därför väljer jag att beräkna den mest trovärdiga frekvensen i % av totalupplagan. Här får vi alltså ett tänkt tal, men det ger ändå en god bild av fördelningen.

	<u>Andel av upplagan 1987</u>	<u>Andel av upplagan 1988</u>
Häftet utan rygstryck	98 %	98 %
Med tom kant	72,7 %	76,0 %
Med cylindersiffra 1	8,0 %	6,5 %
” ” 2	8,0 %	6,5 %
Med kontrollnummer	9,3 %	6,0 %
” ” & cylindersiffra 1	0,0 %	1,5 %
” ” ” ” 2	0,0 %	1,5 %
Häftet med rygstryck	2 %	2 %
Med tom kant	0,67 %	0,67 %
Med cylindersiffra 1	0,33 %	0,16 %
” ” 2	0,33 %	0,16 %
Med kontrollnummer	0,67 %	0,67 %
” ” & cylindersiffra 1	0,0 %	0,16 %
” ” ” ” 2	0,0 %	0,16 %
Totalt	100 %	100 %

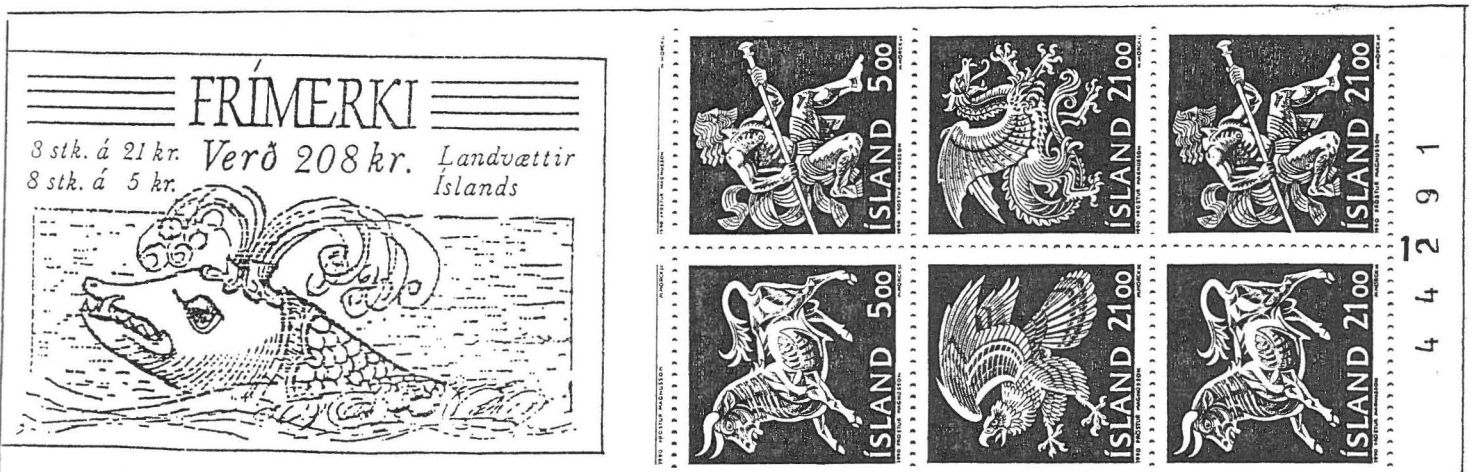
Av resultatet kan man se att samtliga varianter är mycket ovanliga. Utgångskvantitet är 100 000 häften av varje. Man kan därför utgå från att de två mest ovanliga varianterna från år 1987 endast återfinns i ca.330 häften och att de fyra ovanligaste från 1988 endast finns i 160 häften.

Det här handlar om några av de sällsyntaste av alla isländska utgåvor och jag vill därför uppmana alla samlare att hålla ögonen öppna efter dessa häften. Jag vill också påpeka att häftessamling är ett mycket speciellt område och att det är troligen inte är någon stor efterfrågan efter dem. Priserna blir därför inte i proportion till dess sällsyntetsgrad, men de har ändå sin givna plats i den isländska frimärkshistorien.

En fråga är ännu inte besvarad. Varför har häften från 1988 både cylindersiffror och kontrollnummer, men inte häften från 1987? För att söka svaret på den frågan måste det vara så att det inte finns något förhållande mellan tryckcylindern och räkneverket som styr kontrollnumren, d.v.s. att rörelsen dessa mekanismer sinsemellan är helt oberoende av varandra. Sedan kan man se på denna fråga som ett matematiskt problem och resultatet att det är 50 % möjlighet att häften från en viss tryckning får både cylindersiffra ock kontrollnummer och det finns därför 50 % möjlighet att sådana häften inte förekommer. För ett häfte både cylindersiffra och kontrollnummer är därför mängden häften av denna variant 3, 33 % av upplagan.

PS. Sedan denna artikel skrevs har ett tredje häfte utkommit med valörerna 5 kr. och 21 kr. Av denna upplaga finns det 12 varianter av samma typer som i häftet från 1988.

Ólafur Eliasson

Motiven i de isländska häftena från 1987 - 1990

Ur Nordatlant Filateli nr 2 1990

Av Ólafur Elíasson

Den isländska Post och telestyrelsen började år 1987 att ge ut en ny serie bruksmärken. De gavs ut i häften och i skrivande stund har tre olika häften utkommit. Frimärkenas motiv visar de fyra skyddsvättarna i Íslands vapen, en drake, en örn, en tjur och en jätte. Varje vätte visas på ett eget märke och i häftena är märkena arrangerade så att ett fyrblock visar samtliga vättar. Frimärkena är tecknade av den isländske frimärkskonstnären Þröstur Magnússon och gravyren är utförd av den svenske gravören Marin Mörck. Häftena är tryckta av Postens frimärksstryckeri i Sverige.

Vilken legend ligger då bakom dessa motiv och varför har just dessa väsen blivit Íslands skyddsvättar? Svaret finns i Snorre Sturlasons "Heimskringla, Norges konungasagor", närmare bestämt i "Kung Olaf Tryggvassons saga". Vi ger ordet till Snorri:

Då kung Harald Gormsson fick veta att Haakon Jarl både hade förkastat kristendomen och härjat i Danmark, sammankallade han sina styrkor och vände sina skepp mot Norge och när han kom till de land som Hakkon erövrade över, härjade han där och ödelagde landet ända upp till Solund-öarna. I Lerdal i Sogn fanns endast fem gårdar obrända och dess innevånare hade flytt till fjälls med allt gods och ägodelar de hade kunnat släpa med sig.

Därefter ämnade sig Kung Harald med sin härskara till Ísland för att utkräva en blodig hämnd för det som var man i Ísland hade tillfogat honom. Det hade nämligen införts i lagen i Ísland att det skulle diktas en nidvisa om Danakungen med lika många verser som det fanns människor i hela Ísland. Orsaken till detta var att ett isländskt skepp som strandat i Danmark blivit plundrat med gods och allt under förehavande att det var vrakgods. Den ansvarige för detta var en av kungens fogdar vid namn Birger och det gjordes nidvisor i Ísland om både honom och om kungen.

Innan kungen själv for åstad, befallde han en trollkarl att och resa till Ísland för att spionera på landet och sedan tala om vad han sett. Trollkarlen skiftade då hamn till en val och då han kom till Ísland simmade han först längs väst och nordkusten. Här såg han att alla fjäll och höjder var fulla av landvättar, några stora några små, men då han kom till Vopnafjörð simmade han in där för att gå iland. Då kom en stor drake farande genom dalen och med den följde mängder av ormar, paddor och ödlor som alla spydde etter mot honom. Då sam västerut efter landet tills han kom strax utanför Öefjörð och där simmade han in, men då kom där flygande emot honom en örn så stor att vingarna nästan nådde fjälltopparna på båda sidor om dalen och med den örnen följde andra fåglar, både stora och små.

Bort for han därifrån och vidare efter landet, söderut till Breiðafjörð och där sam han in. Där kom emot honom en stor tjur som vadade ut i fjorden och bölade fruktansvärt mot honom och efter tjuren kom där en stor flock landvättar. Bort for han även därifrån och satte kurs mot Reykjanes och ville där gå upp på Víkar-Skeið.

Då kom emot honom en jätte med en järnstav i handen och denne var större än fjällen och många andra jättar var där i följe med honom. Därefter forsatte han österut efter kusten men ingenstans fanns det, sade han, annat än sandbankar och dyner med vassa bränningar utanför. Dessutom ett så stort hav mellan länderna att inget skepp kunde segla över det.

Då kung Harald fick höra detta uppgav han sina försök att inta Ísland, vände söderut med sin flotta och seglade hem till Danmark. Men Hakkon Jarl byggde åter upp sitt land och betalade i fortsättningen ingen skatt till Danavännen.

Vid denna tid var Brodd-Helge hövding i Vopnafjörð, Elof Valgerðsson i Öefjörð, Torð Gelle i Breiðafjörð och Þórodd Goðe i Ölves.

De fyra vättarna, personifierade av dessa, de fyra mest inflytelserika hövdingarna, tillintetgjorde således Haralds planer på att inta Ísland och de blev därför så småningom Íslands skyddsvättar. I det isländska riksvapnet står de på vakt kring landets flagga och de har också under årens lopp funnits med på några av landets frimärken.

De finns med i ramen på 3 aur-märket ur Alltingsserien samt i hörnen på luftpostmärkena från samma år. Dessutom finns de naturligtvis med på de frimärken som visar Íslands vapen, miniarket från 1937 samt 25 kr-märket från 1964, som utgavs i samband med republikens 20-årsjubileum.

Häftesomslaget är också inspirerat av Snorres saga, då det där illustrerade sjöodjuret naturligtvis är kung Haralds spion i en vals skepnad. På baksidans insida finns sagan om spionens resa omtalad i förkortad form.

Bakgrunden till illustrationen på häftets framsida kan också spåras i en annan riktning, nämligen till dåtidens kartografer. De brukade illustrera sina kartor med teckningar som skulle visa förhållandena i de områden som kartorna visade, bl. a. de faror som sjöfolk kunde bli utsatta för från havets innevånare.

En av dessa kartografer är Olaus Magnus (1490 – 1557). Hans "Carta Marina" över de nordiska länderna utgavs i Venedig 1539. Det är från denna karta bl.a. motiven till miniatyrarken med anledning av Nordia 1991 är hämtade. I arket som utkom 9/10 1989 kan man se två av havets vidunder som angriper en handelsskuta från Lübeck.

Möten i Stockholm

Julmöte 7/9 2000

12 närvarande trots regnblask.

Ordföranden vägrade även denna gång att ikläda sig vit särk med ljus i håret varför detta kommer att föreskrivas vid nästa omval på posten. Inte heller någon glögg serverades på grund av glömska, varför detta julmöte tenderade till att bli till det vanliga. Dock fanns alla övriga indigredienser i form av lussekatter, isländska klenätter bakade av Hilmars fruga och pepparkakor att doppa till kaffet.

En del skrivelser till klubben lästes upp och en till klubben erbjuden grönlandssamling refuserades då den enbart innehöll dubletter en masse av moderna märken.

Klubben hade från Nordia 2000 fått två fina böcker, visserligen om norsk filateli men ändå, vilka lottades ut. De vanns av Leif Nilsson och Björn Söderström. Olle Svenningsson vann sedan närvarolotteriet och Stig Österberg vann tröstpriset.

Leif informerade om Islandsresan. Tyvärr är Nationalmuseum, dit vi tänkte bege oss stängt på grund av ombyggnad, men Riksarkivet med alla fina skillingbrev är öppet och det är ju det viktiga i sammanhanget.

Nummerstämpelauktionen innehöll några verkliga höjdare dagen till ära och dessa hittade naturligtvis nya ägare. Leif meddelade att han nu tyvärr endast har material kvar för några få auktioner. Det gäller alltså att hitta nytt material, vilket verkligen inte är lätt numera.

Möte 11/1 2001

Av de 11 närvarande kom de flesta denna gång i så god tid att vi hann avverka kaffe och av ordförandes fru nybakade bullar innan mötets början.

Ordföranden önskade så den närvarande välkomna till ett nytt samlarår med förhoppningsvis många nya fynd bakom horisonten.

En del skrivelser och rapporter avverkades i rask takt och tre nya medlemmar invaldes i föreningen. Tyvärr har vi fått ett meddelande att vår, sedan många år, trogne revisor, Tony Bjellefors, från och med i år, av arbetsskäl, måste avsäga sig sin uppgift. Valberedningen får här rycka in för att skaffa en ersättare. George Sund informerade om den nya filateliska högskolan som uppenbarligen ligger honom varmt om hjärtat och fick vår ordförande att lova att hålla ett föredrag om isländsk filateli i samband med denna.

Närvarolotteriet vanns av nykomlingen Jan Brant och tröstpriset av Leif Nilsson, som sedan tog till orda om sin fina nummerstämpelsamling, vilken vederbörligen beundrades.

Möte 8/2 2001

Endast 10 närvarande, vilket kanske kan skyllas på det regniga vädret och att Sverige mötte Ryssland i ishockey samma kväll

George Sund informerade om att frimärksklubbarna i Stockholm, tack vare Kalle Borin, har möjlighet att göra reklam för sin verksamhet på samlarmässan i Sollentuna 1 – 3 mars. Tyvärr befinner sig de flesta av våra medlemmar just denna helg sig i Reykjavík.

Leif Nilsson informerade om Islandsresan och delade ut biljetter och ett litet häfte som beskriver hur man lämpligast rustar sig för sådana strapatser.

Nummerstämpelauktionen denna kväll innehöll inte så många objekt, det börjar sina i ”den stränges lager”, men gav ändå ett hyfsat resultat.

Sekreteraren höll sedan ett kort anförande med över head-bilder över de isländska Antikva och Grotesk-stämplarna

Dagens närvarolotteri vanns av Bertil Kristensson och tröstpriset av ordföranden.

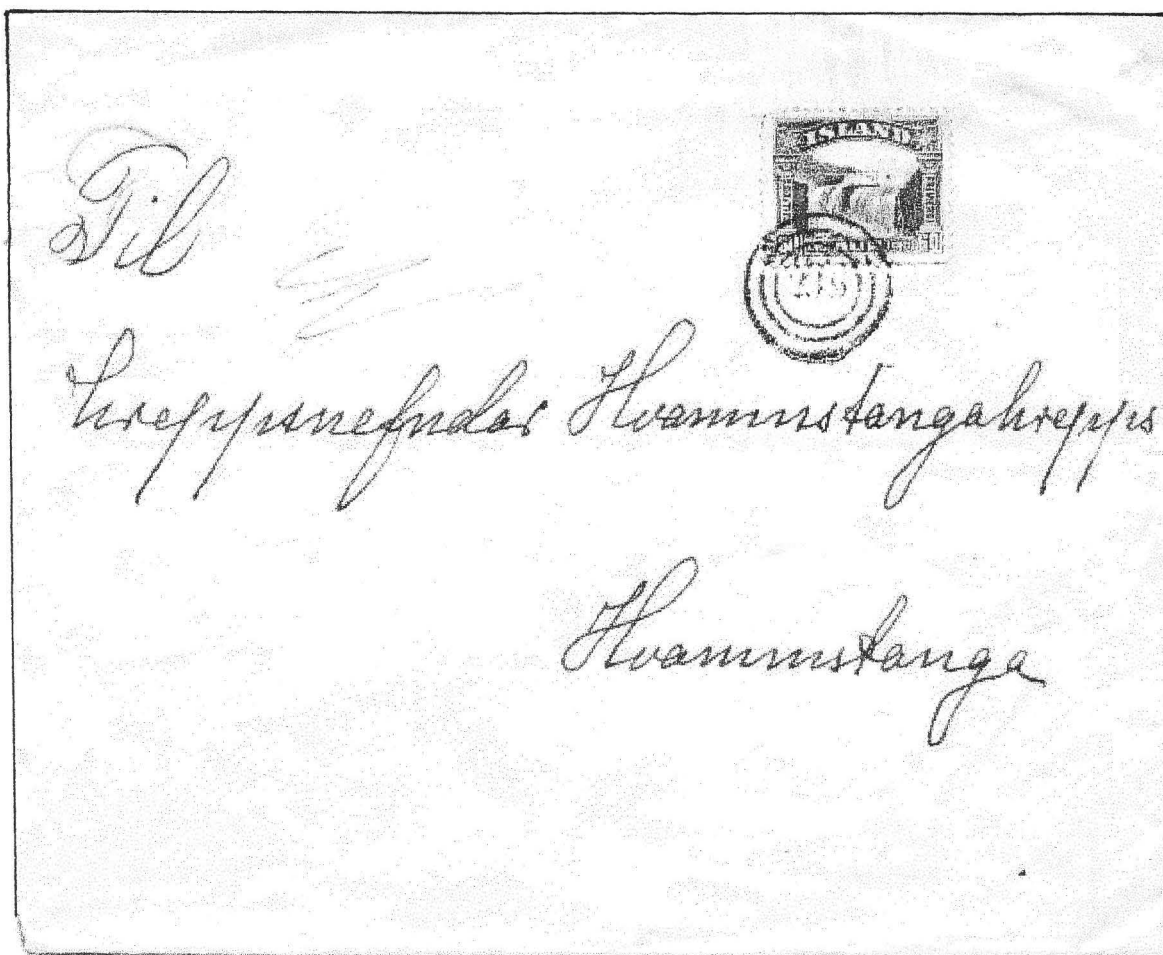

Nytt brev ned den treringade nummerstämpeln 236

Den minnesgode kanske erinrar sig de fina auktionerna som Postiljonen avhöll för några år sedan, dem där Frank Mooneys nummerstämpelsamling gick under klubban. Förutom alla lösa märken och samlingar fanns det ju också mängder av nummerstämpelbrev, något som man annars inte ser så ofta. "Den stränge" var naturligtvis där och till ett nästa otillbörligt lågt pris lyckades han roffa åt sig, vad som i mitt tycke var samlingens finaste objekt, nämligen ett brev med "den treringade nummerstämpeln 236", använd i Flaga under åren 1931 - 1936, då den ordinarie stämpeln förkommit i den brand som ödalade bréfhirdingen den 1/12 1930. Endast 9 sådana brev är kända sedan tidigare, samtliga beskrivna i vår nummerstämpelhandbok.

Det har tidigare skrivits en hel del om hur Tore Runeborg och Sigurdur Thormar tillsammans lyckades bena ut var denna stämpel användes så jag skall inte närmare gå in på det här, men för den som ändå inte vet hur det hela klargjordes, så finns det fortfarande ett fåtal handböcker kvar, där de båda skriver om det hela.

Bland annat finns de tidigare kända breven registrerade och de flesta emanerar från en korrespondens från familjen Runólfsson i Holti í Síðu till sonen Jón Björnsson i København.

Det nu framkomna brevet är , vad jag kan förstå, sänt till Kommunstyrelsen i Hvammstangahreppur och frankerat med ett 60 aur. Gullfoss. 236:an sitter mycket vackert och rättvänt placerad och det är inte ofta man ser ett så tydligt avtryck av denna stämpel. Tittar man på portosaten så måste innehållet i brevet varit ganska digert, då portot täcker tredje viktsatsen d. v. s. mellan 125 - 250 gram under åren 1921 - 1939.

sekr.

Skipin fórust – póstinum var bjargað

Skeppen blev vrak – Posten bärgades

Ur FRIMERKJA-blaðið nr 4.

Av Ólafur Elíasson

Post som skadats under transporten förses vanligtvis med en stämpel eller en etikett som förklarar anledningen till skadan. Under andra världskriget gick många fartyg förlorade och ett antal olika stämplat är kända, på brev som skadats, av eld eller vatten, från de åren. Under krigstid är dessa stämplat så gott som alltid anonyma, d.v.s. namnet på fartyget eller orten där stämpeln slagits är inte känt och endast ett fåtal av dessa stämplat är kända på post till och från Ísland. Syftet med denna artikel är att sammanställa vad som är känt om denna post.

Den enda stämpel som är känd att ha använts på detta sätt av det ísländska postverket är från dec. 1944. På julaftons kväll 1944 strandade "M/B BÚÐAKLETTUR GK 250" vid Reykjanes-halvön på väg från Hornafjörður till Hafnarfjörður. Med på denna ödesdigra resa förde fartyget både post och passagerare. Endast ett brev är känt från detta fartyg. På framsidan av brevet ses en tvåradig stämpel "Póstur úr a/s Búðaklettur". Där är även en liten del av en datumstämpel skönjbar, men frimärket har fallit av. Baksidan av kuvertet har reparerats med brun klisterremsa och är där stämplat REYKJAVÍK 2 – 1 – 1945. Inget är utöver detta känt om brevet och till dags dato har inget hittats om det i de ísländska postarkiven. Det har antagits att texten är skriven på maskin. Tyvärr finns endast en mycket dålig fotokopia av brevet tillgänglig. Så dålig att den inte kan återges i tryck.

Ytterligare några få brev är kända, stämplade REYKJAVÍK 7 – 12 mars 1942. De är en del av den post som sändes med "S/S EBRO" som lämnade Reykjavík den 13 mars för färd till England. På kvällen den 18 mars rände fartyget på grund vid "Strateg Bay" på Scotlands nordöstra kust. Posten spolades iland dagen därpå och stämplades "DAMAGED BY SEA WATER", troligen i Aberdeen. (fig. 1)

Två brev, stämplade i Reykjavík i maj 1945, har nyligen hittats med en annorlunda stämpel, "DAMAGED BY SEA WATER". I detta fall är stämpeln större och bokstäverna av annan typ än i den tidigare nämnda. (fig. 2) Ingenting är, än så länge, känt om stämpeln eller det fartyg som den emanerar från.

Ett annat brev, adresserat till Ísland och skadat av vatten, har hittats. Det är ett rekommenderat brev, stämplat i Tokyo den 10 – 5 1940. Det har gått med "S/S HEIAN MARU" från Japan till Vancouver och sedan landvägen tvärs igenom Canada till Montreal där det lastats på "S/S EROS" den 30 maj med destination England. Fartyget torpederades utanför Irland den 7 juni men sattes på grund. Posten stämplades "SALVED FROM THE SEA" (fig. 3)

Brittisk militärpost från Ísland undgick inte heller den fientlig aktivitet: Ca. 20 brev, stämplade mellan 15 – 27 aug. 1941, har hittats, med fem olika stämplat. (fig. 4) De flesta av dessa brev är stämplade FPO 306 (Reykjavík) men även brev från APO 308 (Borgarnes) och APO 304 (Akureyri) är kända. I en samling har författaren sett dessa brev hänvisade till "S/S BLOOMFIELD". Detta måste vara fel då fartyget sjönk sydväst om Färöarna den 13 sept. 1941 på väg från Workington till Kirkwall och Thorshavn och alla kända brev är stämplade före detta datum. Det är för närvarande inte känt vilket fartyg som förde denna post.

Slutligen är två brev, från slutet av maj 1943, kända. Ett av dessa är stämplat av RAF, PO 001 (Reykjavík) den 24 maj 1943. De är båda stämplade "DAMAGED AS A RESULT OF ENEMY ACTION". (fig. 5) Inget är känt om anledningen till varför denna stämpel, som slogs på all post som skadats av någon anledning som kunde skyllas på kriget, använts.

Den information som redovisats i denna artikel har insamlats under lång tid och från många olika källor och är förmodligen långt ifrån komplett.

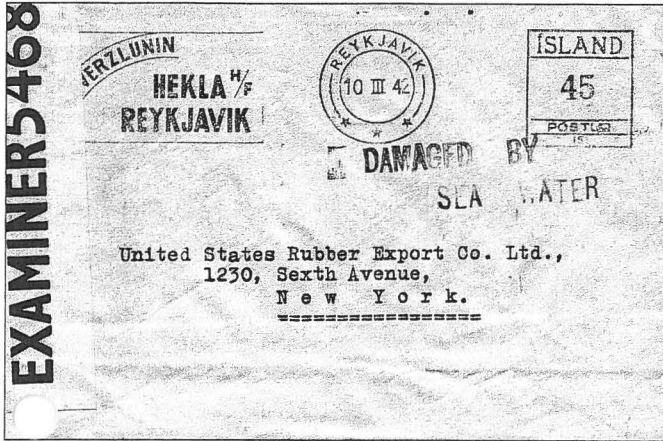
Författaren vill tacka alla som bidragit med information, speciellt Norman Hoggarth som var den som först intresserade mig för denna sida av ísländsk posthistoria.

Referenser:

Adrian Hopkins	A history of wreck covers
Jón Björnsson	Icelandic wessels
The Icelandic Postal Archives	
Lloyds War Losses	WWW II records
Norman Hoggart	Personliga kontakter
Dr. A. D. Kindlay	"
Leif Nilsson	"

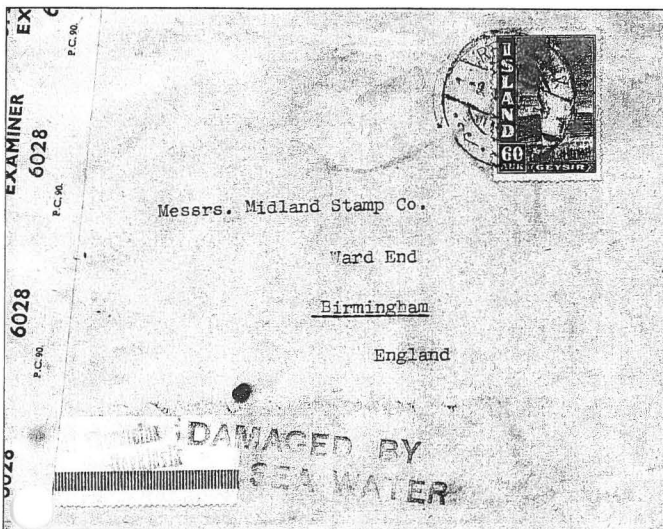

9.

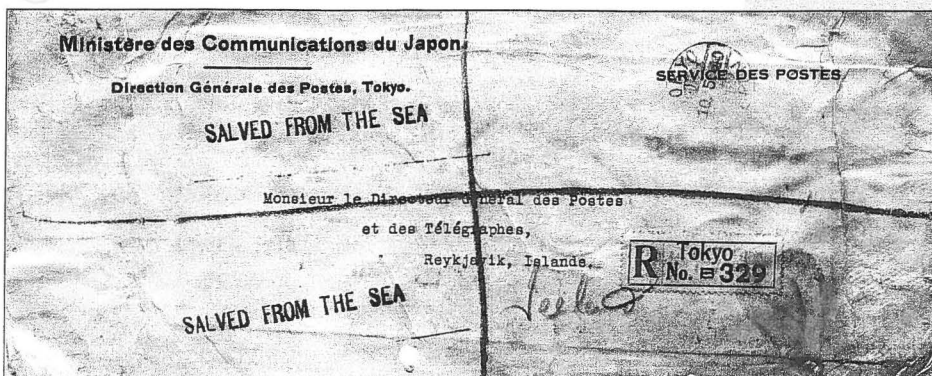
Brev ur posten som var með S/S EBRO frá Reykjavík den 13 mars 1942. Stämplat "DAMAGED BY SEA WATER"
Ur Rúnar Þór stefanssons samling.

1

Brev ur poste från ett okänt fartyg från Reykjavík i slutet av maj 1945. Stämplat "DAMAGED BY SEA WATER".
Ur John Woolfes samling.

2.

Brev till Ísland som var með posten ombord på S/S EROS frá Canada i slutet av maj 1940. Stämplat "SALVED FROM THE SEA".
Ur författarens samling.

3.

SALVED FROM THE SEA

DAMAGED BY SEA WATER

DAMAGED BY SEA-WATER

DAMAGED BY SEA WATER

DAMAGED BY IMMERSION IN SEA WATER

Stämplar använda på brittisk militärpost från Ísland i augusti 1941.

4.

DAMAGED AS A RESULT OF ENEMY ACTION.

Stämpel använd på RAF-brev från Ísland i maj 1943.

5.

Zeppelin-brev

Från Leif Fuglsig har inkommit ett inlägg om ett Zeppelin-brev som han hittat i en norsk auktionskatalog. Brevet är inta av den där vanliga sorten med de tre isländska Zeppelin-märkena som medföljde Graf Zeppelin när den besökte Reykjavík 1931, utan är skrivet ett år senare och sänt till Brasilien. Men nu skall jag inte avslöja mer utan låter Leif berätta:

Bäste redaktör.

Innan presstoppet skyndar jag mig att sända en kopia av ett ganska intressant brev som med lite hjälp kan bilda underlag till en artikel i Rapporten.

Brevets historia och färdväg kan avläsas genom stämplor och påskrifter och månne varda enligt följande.

En tysk samlare/handlare från Chemnitz i Tyskland sänder ett adresserat kuvert till en bekant i Reykjavík för att få det frankerat med isländska frimärken och avsänt rekommenderat med luftpost.

Kuvertet har ett otal påskrifter, både:

"Via Friedrichshafen – Bodensee – Tyskland"

(bemärk stavfelen – detta är inte påskrivet i Tyskland) och

"Via Graf Zeppelin" par Südamerica"

(detta är däremot tysk stavning)

Och adressaten heter   **Sen. Kurt Schönherr**
                                   pr. Adr. "Graf Zeppelin"
                                   Pernambuco - Brasil

Nämnde "Kurt" är troligtvis besättningsman eller passagerare på luftskeppet och meningen är naturligtvis att brevet skall returneras till avsändaren. En stor del av all Zeppelin-post är naturligtvis "konstruktioner av denna typ.

Brevet är påskrivet "5 gr." och portot är korrekt i överensstämmelse med luftposttaxan under perioden 1-1-1932 – 13-4-1934, som finns angiven i Postbladið nr 9 1931 och som även återfinns i Brian Flacks bok.

<i>Brevporto upp till 20 gr.</i>	<i>35 aur</i>
<i>Rek- avgift</i>	<i>30 "</i>
<i>Luftposttillägg till Nordamerika</i>	<i><u>105 "</u></i>
	<i>170 "</i>

Sydamerika finns inte nämnt i tabellen – att man kunde sända luftpost så långt, kunde man kanske inte föreställa sig?

Brevet avgår från Reykjavík ?? juli 1932, naturligtvis med fartyg. Det tog cirka en vecka. Ja vilken väg tog det egentligen? En svensk postkupéstämpel PKP 61, 2-8-1932 på linjen Göteborg Malmö, (detta senare är sekreterarens enda hjälp till historien) tyder på att brevet gått via Bergen. Den 3-8 går det så med tåg från Sassnitz till Berlin med ankomst samma dag. Om brevet sedan gått vidare med flyg eller tåg Berlin – Friedrichshafen är osäkert men linjestämpeln "Mit Luftpost befördet, Luftpostamt Friedrichshafen (Bodensee) tyder kanske på att det gick med flyg.

Så går det en lång tid innan luftskeppet avgår på sin femte Sydamerikafärd detta år. Brostämpeln Friedrichshafen 29-8 1932 måste vara avgångsstämpeln för den 1-9-1932 har brevet nått till bestämmelseorten, Pernambuco, Brasil

Om detta varit ett "bruksbrev" och tiden haft någon betydelse hade det nog gått fortare med fartyg.

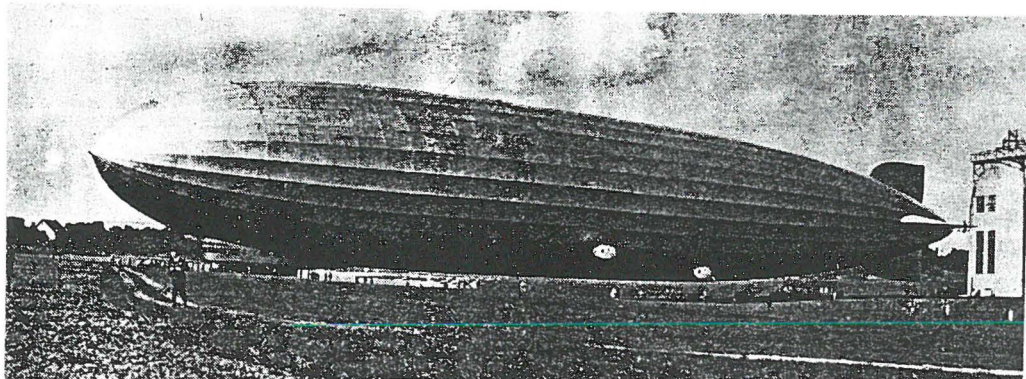
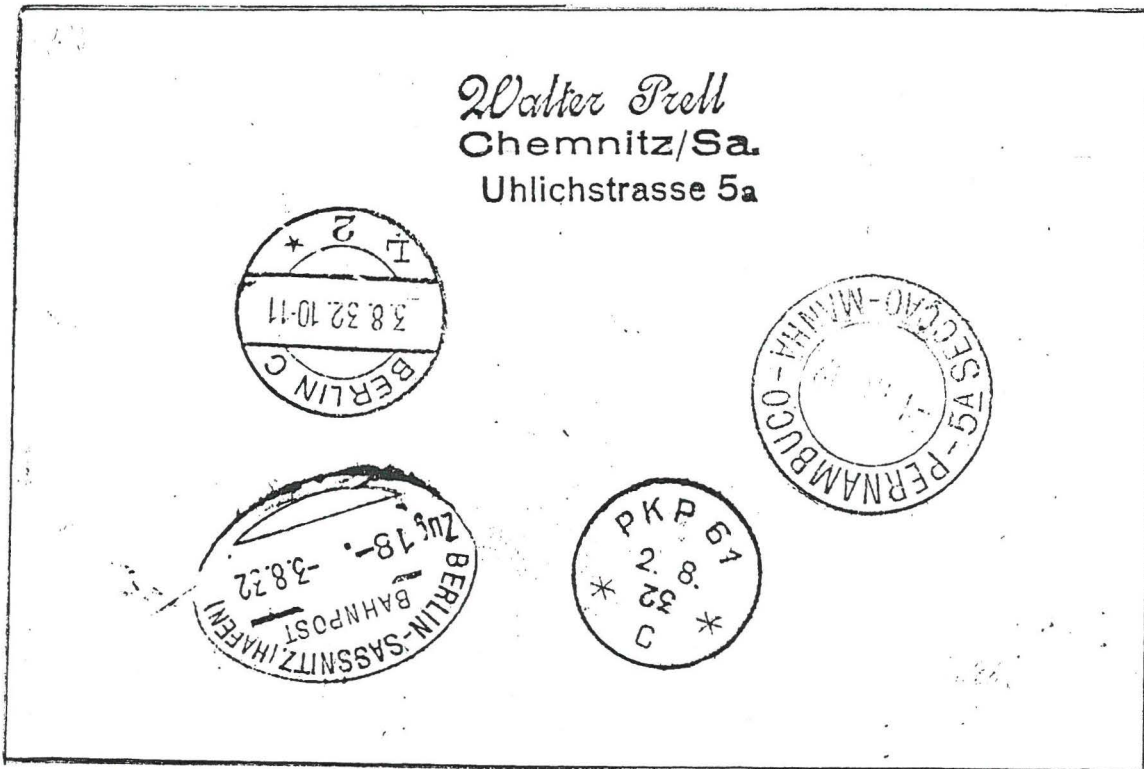
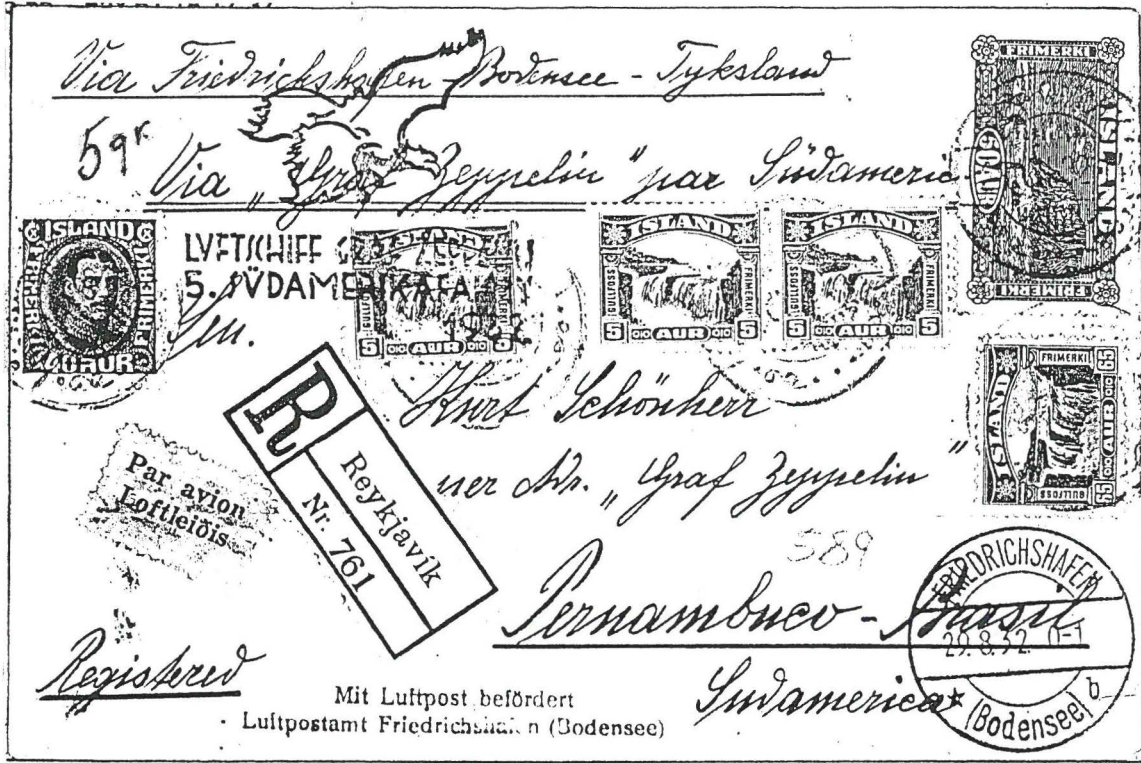
Norsk stämpel fick inte brevet och skulle inte heller så ha haft då "Bergenruten" var postförande och en "Trelleborg – Sassnitz" som vi tidigare sett exempel på kom heller inte på tal.

Leif Fuglsig

En liten detalj på brevet har Leif glömt att nämna, nämligen den för de första Zeppeliflygningarna så karaktäristiska specialstämpeln, här i form av en fågel som vad jag kan förstå, då denna flygning gick till Sydamerika, måste vara en bild av Andernas väldiga kondor.

Dessa specialstämplor togs senare bort, kanske beroende på att "Graf Zeppelin" och senare även "Hindenburg", då gjorde upp till 20 Südamerica-fahrten varje år, eller också tog idéerna om hur stämplarna skulle utformas slut.

sekr.

493. Luftskeppet "GRAF ZEPPELIN" vid hangaren i Friedrichshafen. Under sina 10 aktiva år befördrade luftskeppet hundratusentals brev. / The famous airship "GRAF ZEPPELIN" outside its hangar at Friedrichshafen. During its 10 active years it flew 100-thousands of letter on its world wide travels.

Smátt o gott ur "FRÍMERKJA blaðið

Den nya isländska "FRÍMERKJA-blaðið har utkommit med sitt fjärde nummer. Den är späckad med tjugiga färgbilder och intressanta artiklar av kända isländska filatelister, men tyvärr på isländska, ett språk förborgat för de flesta av oss.

Þór Þorsteins har emellertid haft den stora vänligheten at översätta en del av dessa artiklar till engelska och några av de andra har jag själv, med hjälp av ett isländskt lexikon och Hilmar Éliasson lyckats stava mig igenom. Men det är knepigt! De isländska verböjningarna kan ge vem som helst gråa hår och den artikel som jag helst av alla skulle vilja se en översättning av, Indriði Pálssons, om de tidiga isländska frimärkena finns tyvärr inte med bland Þ.Þ:s översättningar. Därtill är den för lång, men det är en härlig tidskrift som islänningarna har och jag hoppas att trycket på utgivarna, från samlare ute i världen, blir så stort att den översätts, åtminstone till engelska.

Þingvellir

I Þingvellir upprättades, under 1000-årsfestligheterna till kristendomens införande i Ísland, ett tillfälligt postkontor under två dagar, 1 – 2 juli 2000. Där användes då en särskild jubileumsstämpel

Trefärgade stämplor

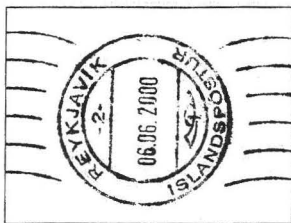
I Ísland gjordes under förra året en del försök med trefärgade gummistämplor med uppifrån sett röd färg, (Ísland, posthorn och ort) svart (datumet) och blå (PP). Den övre ramhalvan är röd och den undre blå. Endast några få postkontor, Reykjavík 100 och 109 samt Hafnarfjörður, har testat stämplorna och proverna påbörjades redan i februari. Om dessa har utfallit till belåtenhet står inte skrivet i artikeln.

Det skall tilläggas att datumet i Reykjavík 109 och Hafnarfjörður är på engelska, MAY i stället för MAI, och detta tyder på att stämplorna är av engelskt eller amerikanskt ursprung.

Ny rullstämpel

I Reykjavík 102 har en ny rullstämpel av typ R 6b tagits i bruk.

Danmarkimut och Blå Korset

I de två senaste Rapporterna har jag haft en del frågor om de grönländska välgörenhetsmärkena Danmarkimut och Blå Korset. Svar på en del av de här frågorna har jag fått från vår stockholmsmedlem Mats Edström, tillika bältesspännare och samlare av sådana märken. Han skriver:

Välgörenhetsmärket är vad jag vet det enda grönländska som utgivits till förmån för bekämpandet av tuberkulosen. Det utgavs 1955 och såldes för 10 öre per styck. Märket är tecknat av Jens Rosing och var det segrande i en tävling utlyst av Det Gronlandske Landsråd. Det trycktes i ark om 50 märken på Statens Trykningskontor i Köpenhamn. Arken med tio rader om fem märken var skurna runt om. Upplagan var 500 000 märken.

Uppgifterna är hämtade ur en GF-katalog från 1970-talet över Grönländska och Färiska välgörenhetsmärken. Något om att Blå Korset skulle vara utgivaren står det inget om. De har utgivit andra modernare brevmärken. Jens Rosing har också tecknat åtskilliga av grönländs frimärken. Det första var sagomotivet Havets moder, från 1957.

GF-katalogerna utgavs som bekant, till för ett par år sedan, av Eric v. Wowern. I samma katalog finns även Danmarkimut-kommitténs märke från 1942. Det såldes för 5 öre per styck till förmån för efterkrigsarbetet i Danmark. Märket tecknades av Edward Kruse i Umanak. I övrigt finns inget att tillägga då artikeln i "the Posthorn" är betydligt mer omfattande.

Mats Edström

Vem känner till något om SB-påsar med frimärken?

Ur FRÍMERKJA-blaðið har jag även knyckt följande lite lustiga bön om hjälp. Det isländska postverket upphör ju aldrig att förvåna, så varför inte använda sig av det enklaste sättet att sälja sina produkter, nämligen med självbetjäningpåsar i olika typer av affärer, men att i förväg tala om det för samlarna var naturligtvis inte att tänka på. Följande appell är skriven av Þór Þorsteins.

Under senare år har samlarna uppmärksammat att postverket från och med 1994 utgivit speciella frimärkspåsar utan att anmäla detta i Ny frimerki eller annorstädes. Dessa har bl. a. sålts på bensinstationer i bokhandeln och karamellbutiker. Påsarna av plast innehöll i början 10 frimärken av en valör, senare 4 märken. Den var försluten med en häftklammer och försedd med en hängetikett, och är vad vi här i Sverige kallar SB-pack. (SB = självbetjäning)

Att köpa dessa påsar besparade kunden resan till ett postkontoret. och de första påsarna utkom till Julen 1994. Under våren 1995 utkom så en ny påse för turister med valörer för in och utlandsporto. Detta praktiserades till och med 1999 och utgjorde ett komplement till de ordinarie frimärkshäftena.

Då dessa påsar aldrig blev utannonserade av posten, verkar de flesta, om inte alla, samlare ha förbisetat deras existens och idag är litet, eller intet känt om dem. Inga uppgifter, liknande dem som finns om specialutgåvor eller presentförpackningar, existerar. Speciellt från perioden 1995 – 1997 saknas uppgifter.

Utgivarna av FRÍMEKJA-blaðið är därför mycket intresserade av uppgifter och eventuella kopior av dessa påsar från samlare som kan ha sådana liggande, allt för att försöka göra en sammanställning över vad som kan ha utkommit.

Mer om Þrir-märkena

Ett kärt ämne att skriva om i rapporten är de (ö)kända Þrir-märkena som liksom Í GILDI tillkom alldeles i onödan. Det finns gott om artiklar om dem i tidigare Rapporter (34, 41, 65, 87, 102, 107, 111 och 112), där deras varda eller icke varda rådbråkas av flera kåsörer.

Nu har turen kommit till vår välskrivande skollärare fra Porsgrunn i Nørge, Eivind Kolstad! Han har plitad ner ett debattinlägg med en del frågor om Þrir, som han naturligtvis hoppas få svar på av Rapportens kunniga läsare. En hel del svar får han nog om han läser igenom ovan nämnda Rapporter, men jag hoppas ändå att någon eller några medlemmar fattar pennan och ger honom svar på tal på hans frågor.

LITT OM "ÞRIR-MERKENE"

Hvorfor er det slik at ALLE thrir-merker er stemplet i Reykjavik (B1a- stempel) i november 1897. (Jeg har riktignok sett 1 ex. stemplet i DESEMBER, men ellers: bare 11.97)

Jeg har ikke disse merkene selv, men de er jo faste gjengangere i alle auksjonskataloger. Og hver gang de dukker opp er mønsteret det samme: RVK-stemplet, ofte bare med øvre ring med stedsnavnet synlig, samt hele eller deler av dag, måned og år.

En ting er at "alle" er stemplet i RVK. Hvis vi ser på andre ovalutgaver, finner vi en mye større variasjon i stempelfloraen.

Mer bemerkelsesverdig er det likevel at alle er stemplet i november 97, oftest 1.11.97, 3.11.97 eller 11.11.97.

Konklusjonen på dette "mysteriet" er vel egentlig bare denne:

Det dreier seg om ordrestempling, enten i rett tid eller med tilbakestillt stempel.

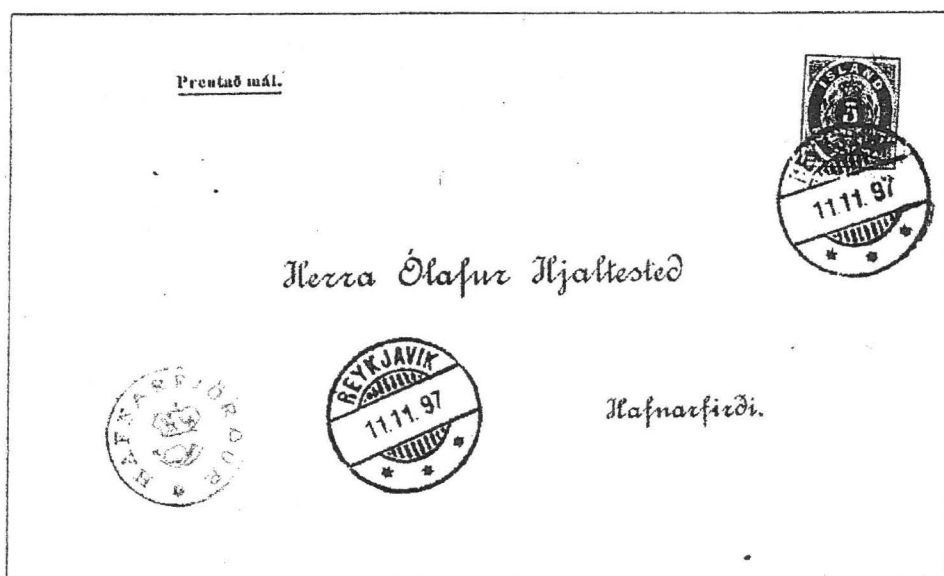
Ordrestemplede merker (ikke postgatte, eller på filatelistisk lagede brev) regnes jo som mindreverdige blant samlerne (Eks. Bio-P-brevene). Likevel blir det aldri opplyst noe om dette hos auksjonsfirmaene. Tvert i mot: Ofte er disse merkene med "kunstige" stempler utstyrt med attester fra diverse eksperter.

Da blir mitt ærlige spørsmål: Hvem er disse Nielsen-ene, Grønlund- ene og hva de nå heter? Hva er de eksperter i, og kan vi i det hele tatt stole på dem?

Det finnes også flere suspekter objekter med thrir- merker ute på markedet:

Trykksakbrev med ferdigtrykt navn og adresse, thrir- merke stemplet november -97, og et meget tvilsomt krone/posthornstempel (Hafnarfjörður) som side/ankomststempel. Disse brevene har aldri i livet gått i posten! Likevel: Alltid med attest fra en eller annen "ekspert". Og hva er denne attesten verdt?? spør

Eivind.

Bilpóstur

BÍLPÓSTUR

BILPOSTUR

På min förfrågan i förra Rapporten om Bilpósturstämplor har jag fått svar från Eiður Arnarson i Húsavík. Han sänder en kopia av ett fylgibréf till ett paket, också det sänt från Reykjavík, men med en annan stämpel än den på mitt eget. Det är sänt från Póst och Telestyrelsen i Reykjavík till Símastöðin, som väl närmast kan översättas till televerket i Breiðamýri i Suður Þingeyjarsýsla. Som alltid när något är sänt till en mindre ort i Ísland, slår jag upp min kopia av "Bæjatal á Íslandi från år 1915 och visst finns, eller fanns, det, som så ofta i Ísland, ytterligare ett Breiðamýri men det ligger i Vopnafjörðurhreppur i Norður Múlasýsla. Breiðamýri föresten, jag kan inte ens påminna mig om att det har funnits en stämpel av något slag där! Men televerk har man tydligen! Och ett paket, vad jag förstår innehållande en telefonkatalog, har man fått. Tyvärr är det sänt tjänstevägen och fylgibrevet är därför inte frankerat, så man kan inte se om det är rätt porto enligt alla de svåra Bilpóstur-tariffernas regler.

Stämpeln är som sagt annorlunda än den som återfinns på mitt eget fylgibréf, men det måste finnas fler! Det måste ha förekommit liknande stämplor på t. ex. Akureyri, Isafjörður och andra större orter i Ísland!

Eiður skriver att det vore roligt att få se fler Bilpósturstämplor och vi är båda tacksamma om du som har någon sådan sänder mig kopia så att vi, på lite sikt, kan få en komplett uppsättning avtryck att redovisa i Rapporten.

357100000	Eyðublað nr. 11	
Afklippingur, (sem viðtakandi má klippa frá og halda eftir) Nafn sendanda og heimili: <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> hinn <u>11</u> / <u>10</u> 19 <u>58</u>	Fylgibréf <hr/> N 315 Reykjavík V Póstkrafa kr. Innihald: Símastöðin	Fyrir frimerki Breiðamýri S.-Þing BILPÓSTUR
	Vigt	
	kg	
	5,6	

Arinbjörn Hersir

Det är roligt att kunna konstatera att frågor rörande isländska fartyg alltid intresserar Rapportens läsare. Säkert kommer du ihåg följetongen om S/S Sterling för något år sedan. Nu har också mer information om Arinbjörn Hersir, även denna från Eiður Arnarsson i Húsavík inlutit. Tyvärr på isländska vilket, som bekant, inte är mitt starkaste utländska språk. Men jag tror ändå att jag med hjälp av ett lexikon och framför allt av vår isländske stockholmsmedlem, Hilmar Eliasson, fått fram vad Eiður menar.

"Arinbjörn Hersir", RE (Reykjavík 1), byggdes i England 1917.

Stålskrov om 321 bruttoton, med en ångmaskin om 550 hkr.

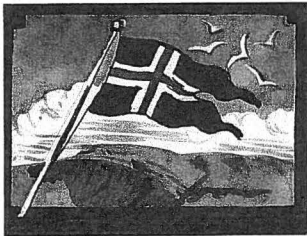
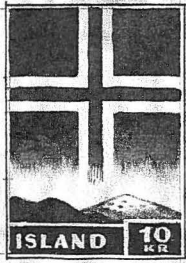
Från 1922 ägdes hon av H/F Kveldúlfue i Reykjavík

Den 27 juni 1944 såldes hon till Óskari Halldórssyni ofl. i Reykjavík och hette då "Faxi" RE 17

Fartyget såldes till skrot och togs bort ur fartygsförteckningen den 27 sept. 1952

Ísländska flaggan Utgåvan från 1939

Ur FRIMERKJA-blaðið nr 4

För att finansiera Íslands deltagande i världsutställningen i New York 1939 utgavs en jubileumsutgåva. Dessa frimärken såldes, med gott resultat på utställningen, tillsammans med övriga kurserade isländska frimärken. För att ytterligare utöka intäkterna bad utställningskommittén om flera utgåvor.

I postmuseum finns flera teckningar av den isländska flaggan som förslag till en jubileumsutgåva i flera olika valörer. Endast en av dessa teckningar användes till ett frimärke, nämligen till 10 aur isländska flagga som utgavs samti-digt som fiskmärkena 1939. I meddelandena från posten beskrevs märket alltid som en jubileumsutgåva, medan fiskmärkena var en ordinarie utgåva.

Här visa flera teckningar, utförda av Halldór Pétursson, vilka aldrig blev använda.

Medlemssituationen

En titt i medlemsregistret, som det såg ut vid årsskiftet 2000 - 2001, ger vid handen att 11 st uteslutits på grund av obetalda medlemsavgifter att 2 st av sagt sig vidare medlemskap samt att 3 st avlidit. Detta ger ett tapp förra året med 16 medlemmar

På plussidan ser vi att endast 8 nya medlemmar anslutit sig till Föreningen. Ett rejält minus således efter några år av ökning av medlemskadern. Tillsammans är vi numera, enligt kassören, 267 medlemmar i föreningen, vilket verkligen inte är så dåligt med tanke på ett ganska smalt samlingsområde och att vi är utspridda så gott som över hela jordklotet. Men vi har plats för flera! Nu gäller det alltså för samtliga medlemmar att ta sig själva i kragen och värva nya medlemmar till Föreningen. Vi i styrelsen gör allt vad vi kan på mässor och utställningar men vi måste ha hjälp av Dig ute i föreningslivet. Visst känner Du väl någon eller några filatelister som samlar våra områden!! På dem bara och värva dem!! 80 kr per år är ju inga pengar och inte många klubbar har ett medlemsblad av Rapportens dignitet.

Årets vinst och förlustkonto på medlemssidan ser alltså ut som nedan:

Nya medlemmar i Stockholm	2	<u>Och på minussidan</u>	
" Göteborg	5	Avlidna	3
" Övriga	<u>1</u>	Utgåna på egen begäran	2
	8	Uteslutna p.g.a. obet. avgift	<u>11</u>
			16
		Totalt	<u>-8</u>

Det skall tilläggas att man i Göteborgsklubben inte gör skillnad på rena Göteborgsmedlemmar och övriga.

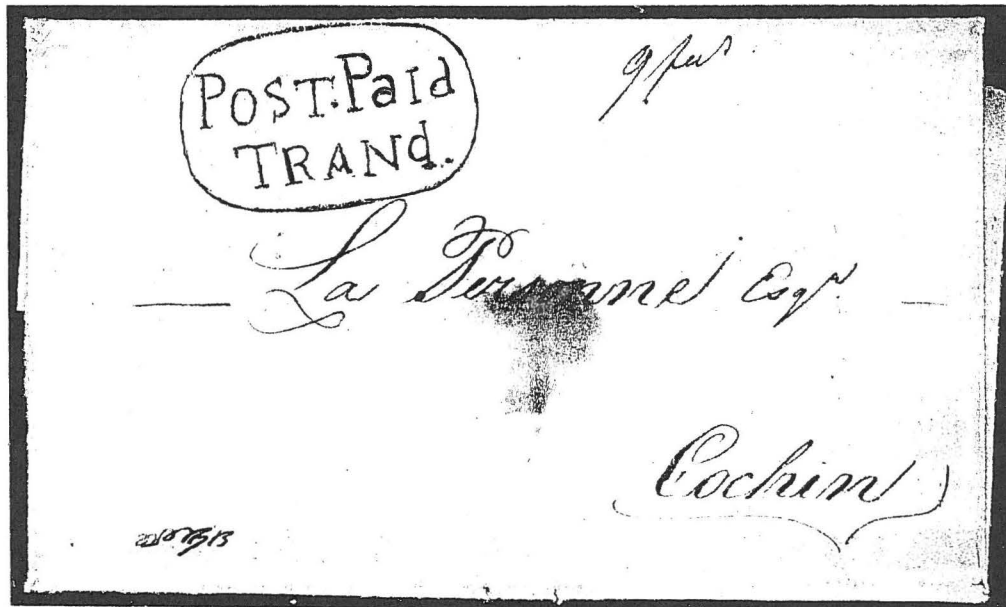

Dansk Ostindien Vad är det?

I min berättelse om de danska kolonierna i Sydostasien har jag nu kommit fram till sekelskiftet mellan 1700 och 1800-talet.

Tiden präglades, som så många gånger tidigare, av inre oroligheter, denna gång mellan de två högsta tjänstemännen i kolonin, varav den ene pysslade med diverse oegentligheter, vilket i sin tur slutade med att engelsmännen såg sig föranlåtna att intervensera och helt enkelt ockupera alla de danska landområdena i Asien och även Dansk Vestindien.

Den första stämpeln i Tranquebar såg dagens ljus! Visserligen en ganska primitiv sådan, med en blandning av stora och små bokstäver, därtill på engelska, men ändå en stämpel. Då den är känd från 1799, två år innan engelsmännen intog Tranquebar, torde den vara av dansktillverkad. Senare, efter det engelska intåget, ses andra mer sofistikerade stämplat av engelskt ursprung. Men mer om dem i nästa avsnitt.

Brev daterat Tranquebar den 13 oktober 1799, sänt till "La Personnel Esq." Cochin, en stad vid Malabarkusten och grundad av Vasco da Gama år 1502. Staden intogs sedan av Holländarna som styrde den 1663 – 1795 då engelsmännen tog över fram till 1947.

Anteckning; "9 fas". (famas den lokala myntenheten i Tranquebar)

Ett av tre kända brev med denna stämpel från perioden 1799 – 1817.

Inre oroligheter i Tranquebar

1700-talets sista årtionden i Tranquebar präglades dels av det utdragna kriget mellan England och Frankrike, dels av småkrig mellan indiska furstar. Det gällde här för guvernören i Tranquebar att balansera rätt och försöka hålla sig utanför direkta krigshandlingar.

Dessutom uppstod inre oroligheter mellan de olika inhemska kasterna, då allt arbete lades ner under långa tider. Guvernör Abbestée som varit i Indien i många år, var märkt av tropiska sjukdomar och ville redan 1782 bli avlöst på sin post, men ersattes inte förrän 1788, då norrmannen Peter Anker ankom. Denne hade synpunkter på Abbestées styrelse av Tranquebar, men hamnade själv ganska omgående i knipa under stridigheterna mellan vänster

och högerkasterna. Han blev till slut tvingad för att lugna ner dem att låta dem hålla sina religiösa högtider i lugn och ro, samt lova att inga indier som bodde på danskt territorium kunde arresteras utan grund.

I kriget mellan England och Frankrike försökte Anker på alla sätt att hålla Tranquebar utanför direkta krigshandlingar. Han var "pro England" i kriget, medan hans närmaste man i Tranquebar, finansrådet Lichtenstein, som var född i Indien och hade en fransköttad mor, naturligtvis höll på fransmännen. Då nu engelsmännen gick segrande ur striden, översvämmades Tranquebar, som var Sydindiens enda neutrala koloni, av fransmän. Lichtenstein passade då på sälja falska danska sjöpass till dem, något som Anker snart kom underfund med. Därmed var klyftan dem emellan ett faktum, då detta kunde dra in Danmark i kriget. En strid om makten dem emellan utbröt och Lichtenstein stod förvisso inte ensam i den kampen, då Anker gjort sig illa omtyckt av handelsmännen i staden. Han hade t. ex., för att hålla Tranquebar utanför striderna, infört förbud att sälja ammunition i Tranquebar, en nog så lönande affär för somliga.

Lichtenstein försökte nu på många sätt få Anker avsatt. Bland annat sände han en indier av falsk hög kast, "Sennapa", till Köpenhamn för att klaga på Anker inför kungen och försöka bevisa påstådda oegentligheter från dennes sida. Sennapa avslöjades dock och fick på eget bevåg försöka ta sig tillbaka till Indien.

Ankers bror i Köpenhamn försvarade honom och pekade i stället på Lichtensteins många skumma affärer, speciellt historien med de falska sjöpassen och Komerskollegium gick Anker till viljes. Anker lyckades få Sennapa förklarad ärelös och Lichtenstein avsattes från sin post i Tranquebar.

Lichtensteins affärer med de falska sjöpassen hade emellertid kommit till den engelske guvernörens i Indien, Mornington, kännedom och denne krävde nu att få Lichtenstein utlämnad till London för att där stå till svars för sina synder. Danskarna var inte särskilt intresserade av detta då Lichtenstein då säkert skulle avslöja andra hemligheter. Efter många turer i Köpenhamn kallades han så småningom hem 1799 för att redogöra för sina handlingar. Han hade dock, redan i maj 1799 känt marken brinna under fötterna och med en uppsättning falska danska sjöpass i bagaget avseglat till okänd ort. Dessa sjöpass såldes sedermera i Batavia för 600 piastrar innan det 1802 inkom besked om att Lichtenstein hade avlidit. Med all säkerhet var hans svindlerier av ondo för Tranquebar och dess handel i en tid då engelsmännen totalt behärskade området och där Tranquebar var den enda kustremsa i Indien som inte låg under England herravälde.

Lichtensteins efterträdare i Tranquebar blev 1801 kanslirådet Chr. Evald, som tidigare tjänstgjort i Dansk Vestinien och som därför ansågs ha kännedom om koloniförhållanden. Det betonades att hans uppehåll i Tranquebar skulle vara av kortare karaktär och hans lön, 2 000 rd. per år, var högre än tidigare finansråds. Han blev också utnämnd till överstelöjtnant och fick därmed samma rang som guvernören. Meningen var att han skulle reda ut missförhållandena efter Lichtenstein och han lyckades också ganska bra med detta, bland annat drev han in en del skulder som de danska köpmännen gällde till kolonin. Han menade också att det i Tranquebar fanns alldeles för många tjänstemän i förhållande till kolonins storlek. Då han vid sin återkomst till Köpenhamn 1803 talade inför Komerskollegium menade han att det bästa, för att spara in kapital, var att sälja kolonin till engelsmännen, som enligt honom gärna ville köpa Tranquebar, då man ansåg att kolonin skadade deras egen handel. Fick man inget bra pris av England kunde man sälja den till Ryssland som sökte kolonier i området.

Evalds teorier var intressanta och det var i enlighet med dem som man under 1800-talet agerade, d.v.s. man skar ner på kostnader och personal till dess att man så småningom sålde kolonierna på det indiska fastlandet 1845.

Men engelsmännen ville nu visa vilka det var som bestämde i Indien. De var inte nöjda med Lichtenstein och hans danska sjöpass, ej heller danskarnas vägran att lämna ut de franska officerarna som tagit sin tillflykt till Tranquebar. På natten den 12 maj 1801 ankrade en brittisk flotta upp på Tranquebars redd och några infanteridivisioner omringade staden. Guvernör Anker sammankallade rådet, men några försök att försvara staden gjordes inte,

därtill var den 180 år gamla fästningen i alltför dåligt skick och de ca. 65 soldaterna alltför fåtaliga. Tranquebar kapitulerade utan blodsutgjutelse. Danskarna fick dock mycket förmånliga villkor. I kapitulationsvillkoren var nämnt att engelsmännen hade rätt att ta över de kungliga förråden, men de nöjde sig med att ta hand om krut och rislagren. Privat egendom rördes inte.

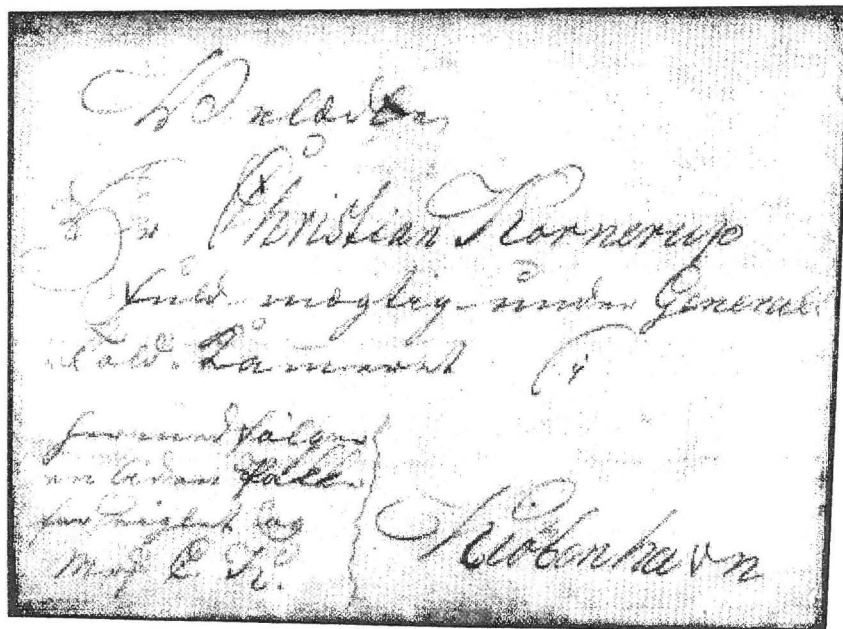
Vad engelsmännen, förutom att visa vem som bestämde ville, är svårt att förstå så här i efterhand. Danmark och England var vid den tiden inte i krig. Ockupationen blev heller inte särskilt långvarig. Redan i oktober 1801 blev det bestämt att de danska kolonierna, även Dansk Vestindien som också blivit besatt av engelsmännen, skulle återlämnas.

Anker fick veta detta den 22 juni 1802 och den 14 augusti anlände ett engelskt skepp för att förhandla om de ekonomiska frågorna i samband med återlämnandet. Återlämningsvillkoren, blev för danskarna mycket fördelaktiga, tack vare Ankers goda förhandlingssätt och hans tidigare pro-engelska ställningstaganden i många frågor. Danskarna fick behålla alla intäkter som influtit under ockupationstiden och engelsmännen ersatte de risförråd som deras trupper förbrukat. Anker räknade sedermera ut att denna uppgörelse sparat in 33 000 rd. till den danska staten.

Anker blev kvar som guvernör fram till 1805 då han fick tillstånd att fara hem. Hans eftermäle som guvernör har de bästa vitsord och han bedömdes i efterhand ha varit den förnämste på posten. Han var också en duktig konstnär och ritade av många byggnader och människor från den tidens Tranquebar, tillika en stor konst och boksamlare. Allt detta tog han med sig till gården Öraker i Norge, dit han flyttade 1808 och där han levde till sin död 1832.

I Tranquebar utvecklades förhållandena efter Ankers avresa på samma sätt som tidigare, med ständiga kontroverser tjänstemän emellan. Ankers efterträdare, Hermansen, kunde inte tygla händelserna och han och hans finansråd Lindegren hade otaliga sammndrabbningar. Kommerskollegium avsåg 1808 att kalla hem de båda kombattanterna, men så bröt kriget med England ut och det fanns under nästan 8 år inga förbindelser mellan Tranquebar och hemlandet.

De följande åren fram till 1808 och nästa ockupation innebar inga stora förändringar för styret av de indiska kolonierna. Vis av skadan var danskarna mycket försiktiga vid utfärdandet av sjöpass och så länge Anker var guvernör var förhållandet till engelsmännen gott. Ockupationen 1808 var inte heller den framtvingad av orsaker som rörde de indiska kolonierna utan av den gigantiska kampen i Europa mellan Frankrike och England.

Följebrev till ett paket sänt från "Serampore", en av de två byar som bildade den danska logen Frederiksnagore", den 5 mars 1801 till Christian Kornerup i Kiöbenhavn.

Anteckningen längst ner till vänster är svårtydd, men torde betyda att ett paket märkt, "C. K." följer brevet.

VÅRENS MÖTEN I STOCKHOLM OCH GÖTEBORG

STOCKHOLM FÄLTÖVERSTEN, Valhallavägen 148. T-station KARLAPLAN (möteslokalen ligger i samma hus som T-stationen) Ingång från Valhallavägen. På alla möten bjuder vi på kaffe och kaka.
Möten enligt nedanstående schema Klockan 19.00

Torsd. 11/1 Tema: nummerstämplar. Eftersom dessa stämplarna kommit att dominera de senare årens möten i Stockholm ombedes alla att ta med vad de lyckas att samla ihop för visning. Leif Nilsson kommer att göra ett nytt försök att visa sin numera stora samling av dessa åtråvärda stämplarna. Nummerstämpelauktion.

Torsd. 8/2 Tema: Antikva och groteskstämplarna: En uppföljning av Jørgen Steen Larsens fördrag i Forum. Nummerstämpelauktion

Torsd. 8/3 Årsmöte. Efter mötet rapport från Íslandsresan.

Torsd. 5/4 Tema: Zeppelin-post och Solbergs-flyg.: Föredrag med ljusbilder om dessa intressanta flygningar. Nummerstämpelauktion.

Lörd. 12/5 Sedvanligt säsongavslutningamöte hemma hos Leif Nilsson kl. 12.00. Meddela Leif om du kan komma!

GÖTEBORG GÅRDABO, Garverigatan 2. Spårvagnshållplats SVINGELN möten den andra torsdagen i varje månad. Klockan 19.00 Möteslokalen öppnas 18.30. Obs! från och med i våren 1999 bytesnötens tillsammans med SFF-Göteborg. På varje möte har vi en liten Miniutställning och auktion. Väl mött på mötena !

Torsd. 11/1 Visning av Holger Crafoords samling. Hans Råland visar diabilder från föreningens arkiv.

Torsd. 25/1 Auktion på materialet du fick i december-Rapporte,

Torsd. 8/2 Årsmöte. Efter mötet visning av Färöprovisorier från 1919 av Tryggve Johansson

Torsd. 8/3 Rapport från föreningens Íslandsresa

Torsd 12/4 Tema: Färöprovisorier 1940 - 41. Tryggve Johansson berättar

Torsd. 10/5 Omvända ramar på aur-valörerna. Kaj och Johnny berättar.

VÄLKOMMEN TILL VÅRENS MÖTEN !!

OCH GLÖM NU INTE BORT DESSA DATUM !!!

Föreningen Islandssamlarna och Islandsklubben i Göteborg.

Föreningen Islandssamlarna

Postgiro 40 29 57 - 5

Ordförande

Stig Österberg
Dalenvägen 8
136 91 Haninge
Tel/Fax 08-500 341 46
stickan.island@swipnet.se

Sekreterare

Per-Olof Abrahamsson
Söderberga Allé 38
162 51 Vällingby 7
Tel/Fax 08-687 02 26
olov.abrahamson@telia.com

Kassör

Leif Nilsson
Södersvik 9074
761 94 Norrtälje
Tel/Fax 0176-420 85
Leif.A.Nilsson@telia.com

Islandsklubben i Göteborg

Postgiro 26 73 70 - 5

Ordförande

Johnny Pernerfors
Draggensgatan 5
418 77 Göteborg
Tel/Fax 031- 54 88 78
pernerfors@swipnet.se

Sekreterare

Kaj Librand
Dirigentgatan 2
421 38 Västra Frölunda
Tel 031- 49 23 49
sveriges.framsida@swipnet.se

Kassör

Lennart Engström
Lyckegatan 4 G
434 32 Kungsbacka
Tel 0300 - 134 88
lennart.engstrom@post.netlink.se

Vem vänder jag mig till när jag har frågor rörande följande?

Medlemsansökan	Sekreteraren	Islandssamlarna/Islandsklubben-Kassören
Medlemsavgift	Kassören	Islandssamlarna/Islandsklubben
Rapporter	Kassören	Islandssamlarna
Text till Rapporten	Sekreteraren	Islandssamlarna
Adressändring	Kassören	Islandssamlarna/Islandsklubben
Auktioner i Rapporten	Kassören	Islandssamlarna
Auktioner i Övrigt	Ordförande	Islandsklubben

Det är dags att betala medlemsavgiften för 2001 SEK 80:- (Checkar mottages ej kommer att returneras)

It is time to pay the annual fee for SEK 80:- (Do not send checks, charges is to high)

VAR VÄNLIGA OCH BETALA MEDLEMSAVGIFTEN SÅ FORT SOM MÖJLIGT.

Ni som inte ännu har betalt medlemsavgiften gör det NU!!!!!!

Please pay Your Membersfee!!!

Medlemmar boende utanför Sverige sänder sedlar I LOKAL VALUTA T.EX \$ EL £ (kan ej jämt belopp sändas överföres restbelopp till nästkommande år).

Beställ gamla Rapporter kostar bara 5:-/nummer+porto,dessa är ett måste för en islandssamlares referensbibliotek då de innehåller mycket läsvärt. Beställning göres hos Leif Nilsson.

VIKTIGA DATUM FÖR ISLANDSSAMLARNA.

Bryssel 9.6-15.6 2001

Gotex 2001 6-8/9 2001

Hafnia 2001 Köpenhamn oktober 2001

Islandssamlarnas 40-års jubileum i OKT/NOV 2002

MANUS STOPP FÖR JUNI RAPPORTEN ÄR 10 Maj 2001

VISIT OUR WEBSITE: [HTTP://home.swipnet.se/islandsklubben/isst.html](http://home.swipnet.se/islandsklubben/isst.html)

Som bilaga till Rapport nr 121 medföljer ett sökregister över artiklar i gamla Rapporter.

Byt ut Rapports första sida nr 118 som kom i September 2000 till bilagda första sida nr 119.

Till Er som har köpt den utmärkta portohandboken som Brian Flack har gett ut, kommer här ett supplementblad
Att ersätta motsvarande i katalogen.

Ni som ännu inte har införskaffat denna utmärkta portohandbok **POSTAL RATES IN ICELAND 1870 – 1997**
Bör göradetta genom att kontakta:

Mr Brian Flack, 28 Norley Drive, Vicars Cross, Chester CH3 5PG England.
e-mail adress bpflack@lineone.net. Så lämnar han pris på vad boken kostar.

Det går även bra att kontakta Johnny Pernerfors i Göteborg (se adress på föregående sida)

Annons/Reklamplats

REGISTER FÖR ATT HITTA RÄTT ÍSLANDSSAMLARNAS RAPPORTER

Sökord	Finns i Rapport
A:	
Ahrenberg-brev	88, 97, 98
Alltings-serien	bil. 100
Antikva-stämplor	24, 33, 44, 57, 80, 82,
Ardegis och Siddegis-stämplorna	101, 102
Arinbjörn Hersir	120
Arkhörn-nummer	95, 97
B.	
Beruffjord-stämpeln	55, 56, 57, 59, 60
Bibel-brevet	82
Bilpóstur	120
Blá Korset	120
Bläckmakuleringar	50, 66, 68, 71, 80, 90, 116, 119
Bio-breven	50, 67, 104, 106, 108, 110
Brev (olika intressanta)	77, 78, 85, 91, 94, 97, 105, 107, 109, 112
Bro-stämplor	62, 98, 100, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 118
Båtpostlägenheter till o från Reykjavík	120
D.	
Dagbok Nordia-resan 1991	83, 84, 85
Danmarkimut	119
Dansk Ostindien	116, 117, 118, 119, 120
Dansk Vestindien	111
Datumfyrblocken	44, 45, 48, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 71, 74, 76, 82, 83, 84, 87
Dubbeltänder	34, 36, 38, 39
E.	
Expressbrevsporton	99
F.	
Falska nummerstämplor	64
Falska påtryck	68, 90
Falska stämplor	19, 27, 29, 30, 45, 46, 70, 71, 76, 78, 83, 86, 90, 115
Fiskar	100
Fjallkonan	61
Flatey	112, 113
Fluorens	40, 41, 42, 43, 44, 45
Flygpost	bil. 36, 103, 106
FRA ISLAND	98, 105
Förfalskningar	118

G.	
Geysir	99
Greidslu-merki	bil. 22
Grett och PP-stämplor	113, 115, 117
Grimsey	74
Gummistämplor	102, 109
H.	
Haldora Bjarnadottir	51
Halverade frimärken	55, 61
Helsaker	38, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 49, 50, 51, 54, 58, 59, 60, 95, 104, 105, 107, 108, 110, 114, 117, 118
Hópflug (Balbo-brev)	17, 23, 28, 30, 34, 35, 36, 38, bil. 39, 40, 42, 45, 46, 52, 57, 58, 61, 62, 64, 66, 70, 73, 76, 77, 79, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 94, 95, 101, 102, 105, 110, 111, 115, 118
Häftin	63, 76, 77, 78, 85, 87, 95, 108, 109 :
I.	
Ibs jultrev	90, 93, 97, 101, 105, 109, 116,
Í GILDI	62, 65, 93, 110
Í GILDI utan Í	58, 59, 60, 61
Ingolf	62
Íslands Falk	94, 95, 96, 97, 102
Íslands Postväsén	bil. 31, 93
Ísländsk kustsjöfart	57, 58
Ísländska torvhus	101, 104
Ísländska veckodagar	72
J.	
Jónsbok	35
K.	
Klassificering av ísländska stämplor	66
Kolbeinsö	76
Konungsförin til Íslands	28, 42, 43, 80, 81
Kronstämplor	bil. 24, bil. 38, 38, 39, 51, 54, 57, 59, 65, 77, 78, 96, 100, 114, 115, 117
Kvarvarande PA och BH 1999	115
Københavns-stämplor	105, 106
L.	
Legations-stämplor	51
Lista över bilagor	51
Ljusgrå liten hund	81, 84, 86

V.

Varianter Alltingshuset	88
Varianter Christian IX	49, 79, 81
Varianter Christian X	53, 54, 67, 68, 69, 74, 75, 79, 92, 94, 95
Varianter Frimärksjubiléet 1973	78, 80, 82, 85, 90, 105, 107
Varianter Två Kungar	52, bil. 54, 76, 77, 111
Varianter Vyer och byggnader	76, 77, 78, 79
Vatnajökulls-expeditionen	114
Vejle-stämplor	102
Välgörenhets-serien 1933	80, 84, 85
Vättar	101

Z.

Zeppelin	11, 27, 105
-----------------	--------------------

Þ

Þrír	34, 41, 65, 87, 102, 107, 111, 112
Þingvellir	111

M.

Militätpost
Mjølñir

91, 93, 95, 98, 113, 115, 118
60, 62, 94

N.

New York-serien
Nummerstämplar

bil. 26
23, 25, 33, 36, 38, 39, 41, 42, 44, 46, 47, 69,
71, 73, 74, 75, 79, 90, 91, 107, 112, 113, 114,
116, 117

Nummerstämplar som sigill
Nya skillingbrev

48, 49
51, 56

O.

Order och efterstämplingar
Orlof-märken

bil. 32, 33
bil. 19, 100

P.

Porslinstillrikar
Portosatser
Påtrycksmärken

14, 18, 23, 54
bil. 103, 111, 118
14, 18, 23, 54

R.

Regeringsjubiléet Christian X 1937
Reykjavík Skip nr 1

45
107

S.

Sidostämplor
Sigillering av penningbrev
Silhuettmärkena
Skilling-brev
Skeppspost-stämplor
Skyddsperforeringar
Slettuhreppur och dess postala historia
S/S Sterling
Sýsla-samling

72, 73, 105, 106, 108, 115, 117
58, 60
50
60
83, 84, 86, 88, 91, 93
95, 96, 97
106
110, 111, 114
95, 98

T.

Tjänstefrimärken
TOLLUR
Treringade nummerstämpeln 236
Tysk skeppspoststämpel

76, 99, 111
20, 23, 70, 97, 108
20, 30, 31, 34, bil. 37, 41
84, 85

U.

Utländska stämplor på isländska frimärken
Utdrag ur Kohls handbok
Utställningsdagböcker

bil. 27, 38, 40
9, 10, 11
118